

Hüseynli S.F.

HƏRBİ XİDMƏTƏ ÇAĞIRIŞ VAXTI OLAN 18-35 YAŞ ARASI KİŞİLƏRDƏ HƏRBİ XİDMƏTƏ YARARSIZLIQDA GÖRMƏ ORQANI PATOLOQİYALARININ QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİ (ƏDƏBİYYAT İCMALI)

Akademik Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzi, Bakı şəh., Azərbaycan

Açar sözlər: *hərbi xidmət, görmə orqanı xəstəlikləri, refraksiya qüsurları*

Hal-hazırda görmə patologiyaları dünya əhalisi arasında günü – gündən geniş yayılmaqdadır. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) görmə patologiyaları və korluğun yayılmasının qiymətləndirilməsi haqda məlumatları son on illiklərdə bir neçə dəfə yeniləmişdir [1, 2]. Eyni zamanda son dövrlər ərzində görmə patologiyalarının (katarakta, qlaukoma, yaşla bağlı makula degenerasiyası, miopiya və s. xəstəliklər üzrə) sürətli artması haqqında məlumatlar verilmişdir [2, 3]. ÜST-nin son məlumatına əsasən artmaqda olan dünya əhalisinin (6,697 milyard) təqribən 4.25%-i (285 milyonu) görmənin pozulmasından əziyyət çəkir. Bunlardan 39 milyonu korluqdan, 246 milyon sakini isə görmənin müxtəlif dərəcədə pozulmasından əziyyət çəkir. Görmənin müxtəlif dərəcədə pozulmasına əsas səbəb kimi korreksiya olunmamış refraksiya qüsurları (42%), korluğun əsas səbəbi kimi katarakta (51%) olduğu açıqlanmışdır. Görmə qüsurlarının 90%-ini inkişaf etməkdə olan ölkələrdə yayıldığı bildirilmişdir. Son 20 ildə infeksiyon xəstəliklərlə əlaqədar görmənin pozulması kəskin azalmışdır. ÜST-nin verdiyi məlumata görə 2019 - cu ilə qədər dünya populyasiyasının sayının 7.6%-ə qədər artacağı bildirilmiş, zəifgörmə və korluqla qlobal mübarizə planları yaradılmışdır.

Görmə patologiyalarının bu qədər geniş yayılması və korluqla mübarizə planları müxtəlif populyasiya və yaş qruplarında geniş təhlillərə ehtiyac yaradır. Hərbi çağırış yaşında olan gənc kişilər arasında görmə orqanı patologiyalarının aşkarlanması və hərbi xidmətə yararsızlıq kimi əsas xəstəliklərin statistik araşdırılması olduqca vacibdir.

Hərbi xidmət Azərbaycan Respublikasında çağırış yaşına çatmış gənc oğlanlar üçün mütləqdir. Hərbi xidmət çağırışçı və hərbiçilər üçün yüksək sağlamlıq meyarlarını tələb edir. Belə ki, sağlamlıq meyarı onların fiziki və psixoloji statuslarını müəyyən edir. Eyni zamanda bu meyarlara standartlar çərçivəsində adekvat görmə qabiliyyəti də daxildir.

Çağırış yaşına çatmış gənclər milli ordunun sıralarına daxil olmadan əvvəl mütləq qaydada tibbi müayinədən, o cümlədən görmə orqanının müayinəsindən keçirilir.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 24 sentyabr tarixli 154 nömrəli qərarı ilə Hərbi-həkim Ekspertizası Haqqında Əsasnamə təsdiq edilmişdir. Bu əsasnamə «Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında» Azərbaycan Respublikası Qanununun tətbiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanına, «Azərbaycan Respublikasında hərbi xidmətə çağırışın əsasları haqqında» və «Hərbi xidmətkeçmə haqqında» Əsasnamənin təsdiq edilməsi barədə» Azərbaycan Respublikasının qanunlarına müvafiq olaraq hərbi-həkim ekspertizasının təşkili və aparılması qaydasını, hərbi qulluqçuların, hərbi xidmətə çağırılan və ya müqavilə (kontrakt) üzrə hərbi qulluğa daxil olan vətəndaşların sağlamlığının vəziyyətinə dair tələbləri müəyyən edir [4].

Hərbi xidmətə yararlılıq haqqında rəy, o cümlədən xidmətin hansı növ qoşun hissəsi və hansı hərbi ixtisas dərəcəsinə yararlılıq haqqında qərar gözün anatomik dəyişikliyinə formasından, xəstəlik dövrünün ağırlıq dərəcəsi, aparılmış müalicənin nəticəsindən və gözün funksiyasının vəziyyətindən asılı olaraq verilir. Hərbi xidmətə çağırış zamanı dinc dövrdə hərbi xidmətə yararsız, müharibə dövründə məhdud yararlı hesab edilmiş və bununla əlaqədar ehtiyata keçirilmiş vətəndaşların 35 yaşa çatana qədər 3 ildən bir şəhadətləndirilməsi məcburidir.

Bir sıra tədqiqatlar hərbi qulluqçular arasında görmə patologiyalarının yayılma tezliyini göstərmişdir [5, 6, 7]. Attebo və başqaları sülh vaxtı hərbiçilər arasında görmə patologiyalarının daha az müşahidə olduğunu göstəriblər [5]. Amerika çağırışçıları arasında aparılan bir tədqiqat işi 34% namizədlərin eynək korreksiyasına ehtiyac olduğunu [7], anoloji bir tədqiqat işində isə, Hammond və başqaları Amerika ordusunda aviatorlar arasında yüksək – 22 %-ə qədər eynək korreksiyasına ehtiyac olduğunu göstəriblər [8]. Bir başqa tədqiqatda Aleksandrov və başqaları Rusiya ordusunun şimali dəniz donanması çağırışçıları arasında refraksiya qüsurlarının yayılma tezliyinin 17% təşkil etdiyini göstərmişdirlər [9]. Refraksiya qüsurlarının geniş yayıldığı Asiya ölkələri arasında İndoneziyada hərbi çağırışçıları arasında miopiyanın yayılma tezliyi və etiopatogenezinin araşdırılması ilə əlaqədar aparılan tədqiqat işində 5145 çağırışçıdan 86.1%-də miopiya aşkarlanmışdır [10].

Ancaq çox az sayda tədqiqat işləri vardır ki, məhz hərbi xidmətə yararsızlıqda müxtəlif göz xəstəliklərinin rolunu nümayiş etdirir [11, 12]. Belə ki, Michal S. və başqaları Polşada uzun müddətli – 12 il ərzində çağırışçı və hərbiçilər arasında müxtəlif göz xəstəliklərinin yayılmasını və hərbi xidmətə yararsızlıq hallarının analizini aparmışdılar. Tədqiqatda 75% refraksiya qüsurlarının miopiya olduğu göstərilmiş və ordu sıralarından xaric olma faktoru kimi birinci yerdə refraksiya qüsurlarının dayandığı aşkarlanmışdır. Onlar, gözün xroniki və residivləşən arxa seqment xəstəliklərinin ordu sıralarından xaric olma faktoru kimi ikinci yerdə durmasını, 3.6% ortoptik problemlərin – çəpiliyin olduğunu göstərmişdirlər. Tədqiqatda göz xəstəliklərinin hərbi xidmətə yararsızlıq halı kimi ümumi xəstəliklər arasında 17.2% təşkil etməsi açıqlanmışdır. Diqnan və başqaları Böyük Britaniyada aparılmış analoji tədqiqatda da hərbi xidmətə yararsızlıqda refraksiya qüsurlarından miopiyanın olduğunu dərc ediblər [12].

Aparılan tədqiqat işləri dövlətə və hərbi xidmət sistemində görmə qüsurlarının düzgün qiymətləndirilməsi və orduda qulluq edən gənclərin sağlamlığının təmin edilməsində böyük rol oynamaqdadır. Belə ki, refraktiv cərrahiyyənin geniş imkanlar yaratdığı bir dövrdə refraksiya qüsurlarının korreksiyası ordu sıralarında qulluq edən və hərbiçilərin görmə itiliklərinin yüksəldilməsinə səbəb olmuşdur. Bir sıra tədqiqatların nəticələrinə əsasən lazer korreksiyası keçirtmiş gənclərin hansı növ korreksiya ilə cərrahi əməliyyat olunması aktual bir problem olaraq qalmaqdadır (Hammond və baş.). Amerika ordusunda təyyarəçilər arasında aparılan tədqiqat işi “wavefront” əsaslı Femto Lasik cərrahi əməliyyatının yüksək effektivliyini göstərmişdir [13]. Daha bir tədqiqat işi Amerika ordusunda qulluq edən əsgərlər arasında aparılan eksimer lazer korreksiyası zamanı səthi ablyasiyaya üstünlük verildiyini göstərmiş və məhz səthi ablyasiyanın müxtəlif növlərinin (FRK, MMC ilə FRK və Lasek) müqayisəli təhlilləri aparılmışdır [14]. Çində Xiao JH və başqaları tərəfindən aparılan digər tədqiqat işi isə, Çin ordusunda qulluq edən və əvvəllər Lasik əməliyyatı keçirtmiş 79 əsgərin hərbi xidmət dövründə göz travması aldıqdan sonra daha ağır fəsadlarla – flebin cırılması, yerdəyişməsi halları ilə qarşılaşdığını aşkara çıxartmışdır. Bu səbəbdən Lasik əməliyyatı keçirtmiş çağırışçıların hərbi xidmətdən azad olunmalarını tövsiyyə etmişdirlər [15].

Amerika Birləşmiş Ştatlarında Eksimer Lazer cərrahiyyəsinə əks göstərişi olan hərbiçilər arasında fakik intraokulyar linza implantasiyasının qısa müddətli nəticələrinin effektivliyi göstərilmiş, refraksiya patolojiyalarının intraokulyar korreksiyasının hərbiçilərin eynəksiz görmə itiliklərinin yüksəldilməsində alternativ bir yolu kimi göstərmişdirlər [16].

Ancaq bunu da qeyd etməliyəm ki, müxtəlif ölkələrdə hərbi xidmətə yararlılıq kriteriyaları və görmə patolojiyalarının gənc oğlanlar arasında yayılma tezliyi müxtəlifdir, burada coğrafi amillər, milli qanunlar rol oynamaqdadır.

Görmə orqanı patolojiyalarının dünya əhalisi arasında geniş yayıldığı kimi Azərbaycan Respublikası əhalisi arasında da geniş yayılmaqdadır. Görmə orqanı patolojiyaların respublika populyasiyası arasında yaratdığı tibbi sosial yükünün qiymətləndirilməsi bir sıra tədqiqat işlərində öz əksini tapmışdır [17-23]. Xüsusilə qeyd etmək lazımdır ki, son on illiklər ərzində gənc yaş qrupunda görmə orqanı patolojiyalarının yayılma tezliyi bir sıra tədqiqat işlərində öz əksini tapmışdır [24, 25]. R.Ağayevanın göstərdiyi kimi, 100000 müvafiq əhali arasında 714,1 hal kimi refraksiya qüsuru kimi miopiya, 206,4 hal kimi müxtəlif etiologiyalı korluq, 86,6 hal kimi katarakta, sonuncu yerdə isə 78,4 hal kimi qlaukoma xəstəliyi tutmuşdur. Kişilər arasında yayılma tezliyi 55,5% kimi qiymətləndirilmişdir. Nəticə olaraq görmə orqanı xəstəliklərinin gənc yaş qrupunda artma tendensiyası göstərilərək erkən diaqnostika və proqressivləşmənin sürətli artmasının profilaktikası üçün müvafiq tədbirlərin görülmə labüdlüyü açıqlanmışdır.

Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi hərbi xidmətə çağırış vaxtı çatmış gənc kişilərdə göz xəstəliklərinin yayılma tezliyinin və xidmətə yararsızlıq səviyyəsinin analizi dünya üzrə çox az sayda tədqiqat işlərində öz əksini tapmışdır. Bu problemin aktuallığı hərbi xidmətə çağırılan və hərbi xidmətdə qulluq edən gənclərin sağlamlıqlarını düzgün qiymətləndirilməsi və bir sıra xəstəliklərin profilaktikasında strategiya planlarının hazırlanmasında böyük rol oynamaqdadır.

ƏDƏBİYYAT:

1. Mariotti S.P., Pascolini D. Global estimates of visual impairment: 2010 // Br. J Ophthalmol., 2012, N96(5), p.614-618.
2. Dandona L., Dandona R. What is the global burden of visual impairment? // BMC, 2006, v.4, p.6.
3. Stevens G.A., White D.A. et.all. Global Prevalence of Vision Impairment and Blindness Magnitude and Temporal Trends, 1990-2010 Presented at: Association for Research in Vision and Ophthalmology Annual Meeting, Fort Lauderdale, Florida, May 2012 // Ophthalmology, 2013, N120(12), p.2377-2384.

4. Hərbi-həkim ekspertizası haqqında Əsasnamə, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 1999-cu il 24 sentyabr tarixli 154 nömrəli qərarı.
5. Attebo K., Mitchell P., Cumming R. et al. Prevalence and causes of amblyopia in an adult population // *Ophthalmology*, N105, p.154-159.
6. Buckingham R.S., Cornforth L.L., Whitwell K.J. et al. Visual acuity, optical and eye health readiness in the military // *J. Mil Med.*, 2003, N168, p.194-198.
7. Dayan YB, Levin A, Morad Y et al. The changing prevalence of myopia in young adults: a 13-years series of population-based prevalence surveys // *Invest. Ophthalmol. Vis. Sci.*, 2005, N46, p.2760-2765.
8. Hammond M.D., Madigan W.P., Bower K.S. Refractive surgery in the United States Army, 2000–2003 // *Ophthalmology*, 2005, N112, p.184-190.
9. Александров А.С., Милявская Т.И., Садченко С.Н. Эпидемиология аномалии рефракции у призывников северного флота // *Вестн. Офтальмол.*, 2000, N116, с.29-32.
10. Yin-Yang L., Chung-Ting L., Shwu-Jiuan Sh. Et al. What Factors are Associated with Myopia in Young Adults? A Survey Study in Taiwan Military Conscripts // *Investigative Ophthalmol. Vis. Sci.*, 2013, N2, v.15.
11. Nowak M.S., Jurowski P., Gos R. et al. Ocular findings among young men: a 12-year prevalence study of military service in Poland // *Acta Ophthalmol.*, 2010, N 88, p.535–540.
12. Dignan A.P. A decade of experience of examining candidates for entry to the army // *J. R. Army Med Corps.*, 1992, N138, p.19-22.
13. Tanzer D.J., Brunstetter T., Zeber R. et al. Laser in situ keratomileusis in United States Naval aviators // *J. Cataract Refract Surg.*, 2013, N39, p.1047-1058.
14. Sia R.K., Ryan D.S., Edwards J.D. et al. Army Surface Ablation Study: comparison of PRK, MMC-PRK, and LASEK in moderate to high myopia // *J. Refract. Surg.*, 2014, v.30(4), p.256-264.
15. Xiao J.H., Zhang M.N., Jiang C.H. et al. Laser in situ keratomileusis surgery is not safe for military personnel // *Chin. J. Traumatol.*, 2012, N15(2), p.77-80.
16. Parkhurst G.D., Psolka M., Kezirian G.M. Phakic intraocular lens implantation in United States military warfighters: a retrospective analysis of early clinical outcomes of the Visian ICL // *J. Refract. Surg.*, 2011, N27(7), p.473-481.
17. Керимов К.Т., Гахраманов Ф.С., Ахундова М.И. Медико-социальные аспекты инвалидности вследствие боевых повреждений органа зрения (обзор литературы) // *Oftalmologiyanın müasir problemləri*, Bakı, 2004, s.124-133
18. Керимов К.Т., Рустамова Н.М., Керимова Нар. К. И др. Теоретическая концепция о комплексной системе реабилитации инвалидов вследствие патологии органа зрения в Азербайджанской республике // *Oftalmologiya*, 2010, N4, s.52-57.
19. Ибрагимова К.Ш., Керимова Н.К., Керимов К.Т. Медико-социальные аспекты инвалидности вследствие глаукомы в Азербайджанской Республике // *Oftalmologiya*, 2012, N8, s.76-80.
20. Rüstəmovə N.M. Qlaukoma ilə bağlı ilkin əlillik riskinin yaş dinamikası // *Oftalmologiya*, 2011, N5, s.29-32.
21. Ağayev M.M., Ağayeva R.B., Rüstəmovə N.M. və b. Azərbaycan Respublikasının bölgələrində katarakta nəticəsində əmələ gələn zəifgörmə və korluğun epidemiologiyası, onlara qarşı profilaktika və müalicə tədbirləri // *Oftalmologiya*, 2011, N5, s.11-14.
22. Qasımov E.M., Rüstəmovə N.M. Büllur patologiyasının səbəb olduğu ilkin əlilliyin tibbi-sosial yükünün ağırlığı // *Oftalmologiya*, 2010, N4, s.21-24.
23. Керимов К.Т., Рустамова Н.М., Керимова Нар.К. и др. Динамика первичной инвалидности вследствие патологии органа зрения в Азербайджанской Республике // *Oftalmologiya*, 2010, N3, s.73-77.
24. Агаева Р.Б. Заболеваемость вследствие болезней глаза и его придаточного аппарата лиц молодого возраста от 18 до 29 лет в Республике Азербайджан // *Oftalmologiya*, 2013, N3, s.59-63.
25. Агаева Р.Б. Исследование близорукости на фоне общей заболеваемости болезней глаза и его придаточного аппарата у подростков в возрасте от 14 до 17 лет в Азербайджанской Республике // *Oftalmologiya*, 2013, N2, s.18-21.

ОЦЕНКА ПАТОЛОГИИ ОРГАНА ЗРЕНИЯ ПРИ ОСВОБОЖДЕНИИ ОТ ВОЕННОЙ СЛУЖБЫ ПРИЗЫВНИКОВ В ВОЗРАСТЕ 18-35 ЛЕТ (ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ)

Национальный Центр Офтальмологии имени академика Зарифы Алиевой, Баку

Ключевые слова: *военная служба, глазные болезни среди молодых людей, патология рефракции*

РЕЗЮМЕ

Военная служба требует в числе основных показателей отличное здоровье солдат и призывников, а также адекватное зрение в пределах установленных норм. Исследования, касающиеся увольнения с военной службы по патологии органа зрения, проведенные в разных странах, были единичны, в основном, они касались военного населения. На основе литературных данных нами было проанализировано состояние проблемы и распространение глазных болезней среди молодых людей призывного возраста, а также определены основные патологии органа зрения, отражающие причины увольнения с военной службы в разных странах.

Huseynli S. F.

ASSESSMENT OF OPHTHALMIC PATHOLOGY WHILE DISCHARGING RECRUITS AGED 18-35 FROM MILITARY SERVICE (LITERATURE REVIEW)

National Center of Ophthalmology named after acad. Zarifa Aliyeva, Baku

Key words: *military service, ocular diseases among young, refraction pathologies*

SUMMARY

Military service requires excellent health of soldiers and recruits. And it also implies the adequate vision within set standards. However, many studies concerning military populations have been conducted in various countries. Separate studies on ocular causes reflecting discharge from military service have been reported. The aim of this review was to determine the prevalence of ocular diseases among young men in different countries, and to assess ocular causes of discharge from military service in each case.

Korrespondensiya üçün:

Qasimov Elmar Mustafa oğlu, tibb elmləri doktoru, professor, akad. Z.Əliyeva adına Milli Oftalmologiya Mərkəzinin direktoru

Hüseynli Samirə Fərhad qızı, akad. Zərifə Əliyeva adına Milli Oftalmoloqiya Mərkəzinin kiçik elmi işçisi

Tel.: (99412) 569-09-07, (99412) 569-09-47

Ünvan: AZ1114, Bakı ş, Cavadxan küç, 32/15

Email: samirahuseynli@yahoo.com; administrator@eye.az : www.eye.az

VigadexaTM

(moxifloxacin hydrochloride 0,5% və dexamethasone
phosphate 0,1%) Steril Oftalmoloji Məhlul

İnkişafı təmin edən kombinasiya